

511

38

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

На правах рукопису

СИНИЦЯ АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 796.0154132: 371.68.372.8.81.243

КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Івано-Франківськ – 2012

дипломна робота виконана в ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент
ФОТУЙМА ОЛЕКСАНДР ЯРОСЛАВОВИЧ,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту

науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент
ФОТУЙМА ОЛЕКСАНДР ЯРОСЛАВОВИЧ,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту

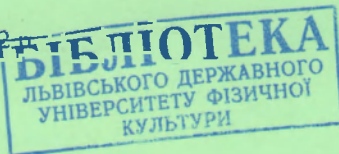
фізичні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
РОТЕРС ТЕТЯНА ТИХОНІВНА,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання;

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
ЗУБАЛЬ МАЙЯ ВІКТОРІВНА,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, доцент кафедри спорту і спортивних ігор

захист відбудеться 25 червня 2012 р. о 10 год на засіданні спеціалізованої вченої ради К.20.051.10 ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” за адресою: 76025, м. Івано-Франківськ, п. Шевченка, 79.

дипломна робота можна ознайомитися в науковій бібліотеці ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” за адресою: 76025, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 79.

дипломна робота розіслана 24 травня 2012 р.

головний секретар
спеціалізованої вченої ради

З. Остап'як

З.М. Остап'як

2191

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Гуманізація освіти в Україні є одним з пріоритетних напрямків соціального і духовного відродження суспільства, який потребує спеціалістів-професіоналів, здатних творчо мислити, самостійно вирішувати виробничі питання, зумовлені сучасними ринковими відносинами. В умовах становлення української державності, інтеграції нашої країни у світове співтовариство, активізації зовнішньоекономічних зв'язків значно зросла потреба у кваліфікованих фахівцях галузі фізичного виховання і спорту (М.М. Бака, 1996; Є.Н. Приступа, 2000; Т.Т. Ротерс, 2006; О.В. Тимошенко, 2007; М.В. Дутчак, 2008; М.В. Зубаль, 2008).

Розвиток і функціонування фізичної культури зумовлюються чинниками, умовами та принципами існування суспільства, в тому числі й нормою культуровідповідності, що передбачає навчання у контексті культур, уважне вивчення цінностей своєї та іншомовної культур як необхідності формування людини майбутнього. Тому інтеграція освіти й культури визначається провідним принципом реформування сучасної освіти (Г.М. Мешко, 1997; О.М. Олексик, 1997; Г.В. Безверхня, 2004; М.В. Зубаль, 2008):

Суб'єктом професійної діяльності фахівців з фізичного виховання і спорту, як представників соціономічних професій, є окрема людина чи група людей. Цим детермінуються вимоги до професійних якостей майбутніх фахівців: високий рівень професійних знань, умінь і навичок, відповідальність за здоров'я людей, уміння налагоджувати продуктивні міжособистісні стосунки, ефективно співпрацювати з пацієнтами та колегами, створювати позитивний емоційний мікроклімат, уникати конфліктних ситуацій, передбачати та адекватно оцінювати соціальні наслідки різнопланової діяльності (Л.В. Богданова, 1999; В.І. Бондін, 1999; Л.В. Сущенко, 2007).

Проблеми професійного спілкування та особливостей формування стилів професійного спілкування фахівців різних спеціальностей досить широко розглядаються у сучасній науковій літературі (А.Б. Орлов, 1993; Л.Б. Галицька, 1995; М.В. Ткаченко, 1996; Г.М. Мешко, 1997; О.М. Олексик, 1997; М.В. Тоба, 1999; Л.І. Морська, 2001; Н.М. Соболь, 2001; М.Й. Дмитренко, 2005). Однак на фоні значної кількості наукових психолого-педагогічних розробок, присвячених формуванню стилю спілкування військових (М.С. Коваль, 2005; В. Нотарів; С. Капітанець, 2008), працівників міліції (О.І. Дубова, 2003), педагогів (В.В. Каплинський, 1993; Г.М. Мешко, 1997; Н.М. Соболь, 2001; І.В. Солосіна, 2008), менеджерів та керівників різних ланок і підрозділів (В. Коссов, Т. Шепеленко, 2007; А. Волошина, 2008) не виявлено робіт, присвячених проблемі культури спілкування майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту.

Актуальність нашого дослідження зумовлена, з одного боку об'єктивними суспільними потребами у вдосконаленні системи підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту; з іншого – недостатністю впровадження в навчально-виховний процес засобів та методів підвищення культури спілкування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано згідно із Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006–2010 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 3.1.1 “Теоретико-методичні та програмно-нормативні основи фізичного виховання учнів та студентів” (номер державної реєстрації 0107U000771).

Мета дослідження полягає в розробці програми формування культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту та технології її практичної реалізації.

Завдання:

1. На основі аналізу науково-методичної літератури обґрунтувати теоретичні засади формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту.

2. Дослідити практичний стан і виявити особливості організації професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту.

3. Розробити програму культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту, визначити критерії, показники та рівні її сформованості.

4. Забезпечити технологію впровадження розробленої програми у навчально-виховний процес діяльності інституцій підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту, експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – культура спілкування фахівців з фізичного виховання та спорту.

Предмет дослідження – програма формування культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту та технології її практичної реалізації.

Для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс взаємодоповнюючих **методів дослідження**, адекватних завданням роботи: теоретичні – аналіз науково-методичної літератури, синтез, порівняння і узагальнення отриманих даних; практичні – спостереження, бесіда, констатувальний і формувальний експерименти, тестування, опитування; методи математичної статистики.

Наукова новизна одержаних результатів:

- вперше визначено та обґрунтовано педагогічні умови розвитку культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту: реалізація системного підходу у навчанні, використання розвивальної стратегії педагогічного впливу, врахування психологічних механізмів процесу самовдосконалення;

- вперше забезпечено оволодіння змістом спецкурсу “Культура спілкування фахівця галузі фізичного виховання і спорту”, використання ефективної методики формування стилю, в основі якої лежить глибинна індивідуалізація, участь студента у різних типах діяльності, візуалізація перебігу та результатів навчально-виховної діяльності, тісне поєднання теорії і практики, навчання та виховання;

- обґрунтовано та експериментально вивчено особливості професійного спілкування вчителя фізичної культури;

- підтверджено дані про вагоме значення самостійної діяльності в аспекті розвитку культури мовлення майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту;

- доповнено комплекс методів діагностування рівнів сформованості культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту, які полягають у розробці критеріїв, показників, діагностичних процедур та матеріалів для визначення окремих компонентів індивідуальної культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту.

Практичне значення одержаних результатів полягає в подальшій розробці критеріїв формування культури вчителя; експериментальному визначенні структури культури спілкування майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту; у розробці практичних рекомендацій щодо підвищення культури спілкування. Результати дослідження можуть використовуватися у навчально-виховному процесі закладів освіти, що займаються підготовкою спеціалістів галузі „фізичне виховання і спорт”.

Результати роботи впроваджено в навчальний процес Волинського національного університету ім. Л. Українки, Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І.Франка, Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, ДВНЗ “Івано-Франківський коледж фізичного виховання”. Ключові положення дисертації використовуються у теоретичному курсі з дисциплін “Теорія і методика фізичного виховання”, “Педагогічна майстерність вчителя фізичної культури” факультету фізичного виховання і спорту ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” (підтверджено довідками впровадження).

Особистий внесок здобувача полягає у виборі напряму досліджень, постановці завдань і визначенні адекватних методів для їхнього вирішення, аналізі спеціальної літератури з досліджуваної проблеми, проведенні педагогічних досліджень, аналізі отриманих результатів та їх математичній обробці, формуванні висновків, написанні й оформленні дисертаційної роботи.

Апробація результатів наукового дослідження. Основні теоретичні положення та експериментальні дані дослідження викладено й обговорено на наукових конференціях: “Актуальні проблеми розвитку фізичного виховання, спорту і туризму в сучасному суспільстві” (Івано-Франківськ, 2007-2011), “Актуальні проблеми підготовки фахівців з фізичного виховання у контексті Болонського процесу” (Київ-Івано-Франківськ, 2010), “Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи” (Дрогобич, 2011), “Психолого-педагогические и медико-биологические вопросы организации занятий в физическом воспитании и спорте” (Одеса, 2012), IV Міжнародному науково-практичному форумі “Народознавчі технології охорони і збереження здоров’я дітей та молоді” (Івано-Франківськ, 2010), “Сучасні технології

формування особистості фахівця з фізичного виховання, спорту та основ здоров'я" (Чернігів, 2012), "Роль фізичної культури і спорту у гармонійному розвитку студентської та учнівської молоді" (Івано-Франківськ, 2012), а також на звітних науково-практичних конференціях викладачів факультету фізичного виховання ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника" (Івано-Франківськ, 2009-2012).

Публікації. Зміст дисертаційного дослідження відображено у 5 наукових працях, з яких 3 опубліковані у фахових виданнях України та навчально-методичному посібнику.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційну роботу викладено на 193 сторінках тексту. Основний зміст дисертації займає 151 сторінку. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних 220 наукових джерел і додатків. Дисертація містить 6 таблиць, 14 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі висвітлюються актуальність теми, зв'язок роботи з науковими ланами та темами, мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, визначаються новизна, теоретичне й практичне значення роботи, особистий внесок здобувача та подаються дані про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі **"Теоретичні засади формування культури професійного спілкування вчителя фізичної культури"** розкрито сутнісні аспекти спілкування у площині діяльності фахівців з фізичного виховання і спорту.

В сучасному світі інформаційних технологій та швидкого розвитку ехнічного процесу особливого значення набуває професійне спілкування, як заємодія і обмін інформацією у діловій, виробничій, професійній, науковій а інших сферах людської діяльності. Роль спілкування у формуванні майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту як грамотних, освічених людей з високою мовною підготовкою визначає розвиток галузі.

Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури виявив відсутність обіт, присвячених проблемі культури спілкування фахівців з фізичного виховання і спорту. Тому для визначення її сутності, структури та собливостей скористаємось принципом родовидового зв'язку, згідно з яким идове поняття має усі ознаки родового, а також деякі інші, які дозволяють класифікувати її як окремий вид. Для цього здійснимо аналіз сутності та структури поняття "культура спілкування", а на його основі визначимо собливості культури спілкування фахівців з фізичного виховання і спорту.

Аналізуючи літературу з проблеми спілкування (В.П. Філатов, 1991; І.М. Юсупов, 1991; А.Б. Орлов, 1993; Л.Б. Галицька, 1995; М.В. Ткаченко, 1996; Г.М. Мешко, 1997; О.М. Олексик, 1997; В.О. Мазуріна, 1999; М.В. Гоба, 1999; Л.І. Морська, 2001; М.Й. Дмитренко, 2005; Н.М. Соболь, 2005), ми дійшли висновку, що цей термін не має єдиного визначення, оскільки спілкування є складним, багатоплановим поняттям, яке вивчається одночасно багатьма науками. Найбільш суттєвим з точки зору нашого дослідження є

розгляд даного поняття у філософській, психологічній, соціологічній та педагогічній науках.

Серед головних напрямків вивчення спілкування можна зазначити: *інформаційно-комунікативний* (А.Б. Орлов, 1993; Л.Б. Галицька, 1995), у якому спілкування розглядається як комунікація, завдяки якій здійснюється обмін інформацією; *інтерактивний* (О.М. Олексик, 1997; В.О. Мазуріна, 1999; М.В. Тоба, 1999), у межах якого спілкування постає як взаємодія індивідів у процесі їх спільної діяльності; *гносеологічний* (Л.І. Морська, 2001; О.Я. Фотуйма, 2004; М.Й. Дмитренко, 2005; М.М. Ібрагімов, 2008), у якому спілкування людини виступає як суб'єкт і об'єкт соціального пізнання; *аксіологічний* (З.С. Карпенко, 2007), у якому спілкування вивчається як процес обміну цінностями; *нормативний* (І.М. Юсупов, 1991; В.П. Філатов, 1991), у якому досліджується роль спілкування у процесі нормативного регулювання поведінки індивідів, закріплення цих норм у свідомості людей, функціонування стереотипів поведінки; *семіотичний* (В.Г. Лоос, 1997), де спілкування розглядається як специфічна система знаків і як посередник у процесі взаємодії різних знакових систем; *соціально-практичний* (Н.М. Соболь, 2005; Т.Т. Ротерс, 2007; М.В. Зубаль, 2008), у якому процес спілкування розглядається як обмін діяльністю, здатністю, уміннями та навичками.

У результаті аналізу змісту культури спілкування було з'ясовано, що: основними елементами комунікативного процесу є учасники (відправник, одержувач), засоби передачі повідомлення (вербальні, невербальні, інтенціальні, неінтенціальні), канали його сприйняття (зорові, слухові, нюхові, смакові, тактильні), включеність (опосередковане спілкування, безпосереднє спілкування) та умови, в яких воно здійснюється (перепони, контекст); основними елементами перцептивного процесу є елементи ситуації, що підлягають перцепції (суб'єкт спілкування, партнер по спілкуванню, ситуативний контекст), перцептивна інформація (загальна, конкретна, оперативно-регулятивна), відхилення у сприйнятті реальності (стереотипізація, референтні рамки, очікування, вибірковість, зацікавленість, проекція), зворотний зв'язок (позитивний, негативний, внутрішній, зовнішній, свідомий, несвідомий), а також якісні ознаки перцептивного процесу (глибина, творчість та ставлення до партнера); основними елементами інтерактивного процесу є учасники (суб'єкт, партнер), предмет спілкування, спрямованість (на процес, на предмет, на партнера), зв'язок (доповняльний, перехресний, прихований), взаємодія (спілкування, обслуговування, комунікація, управління), рівень (наявного буття, екзистенції), результат (емоційний, фізичний, когнітивний, взаємовигідний, вигідний лише одній стороні).

У вирішенні питання культури спілкування вчителя фізичної культури існують різні підходи. Ряд дослідників розглядає спілкування у фізичному вихованні та спорті як діяльність (Л.В. Богданова, 1999; Л.П. Сушенко, 2003). Інші науковці, такі як О.В. Тимошенко (2010), В.Н. Панферов (2011), визначають спілкування у фізичному вихованні як обмін думками:

«спілкування є взаємодія людей, змістом якого є взаємне пізнання і обмін інформацією за допомогою різних засобів комунікації з метою встановлення взаємовідносин, сприятливих для процесу спільної діяльності».

Фактичним стає те, що сучасному вчителю фізичної культури повинні бути притаманні якості високорозвиненої, культурно сформованої особистості. Разом із тим вчитель повинен вміти використовувати свій естетичний арсенал з метою всебічного формування своїх вихованців. А це, езумовно, потребує додаткових спеціальних знань, вмінь та навичок. вчитель при багатьох параметрах виступає як елемент культури.

Засобом вербального спілкування у фізичному вихованні та спорті є ова, в якій відображується весь суспільно-історичний розвиток та досвід юдства (Р. Мушкета, 2006). Чим розвинутіше особистість, тим більш агатим, досконалим є її словниковий запас, але простого накопичення словникового складу мови недостатньо, за словом обов'язково стоїть начення, і воно безпосередньо бере участь у процесі мислення (О.В. Конєва, 001).

Термін “культура спілкування” поки ще не одержав, агальноприйнятого наукового визначення, отже, досліджуючи зазначений еномен стосовно до професійної діяльності фахівця з фізичного виховання і спорту, йдемо від загального до часткового, логічно будувати структуру від иявлення культурних параметрів особистості педагога до професійної своерідності їхнього прояву в діяльності сфери фізичного виховання і спорту.

У другому розділі “**Методи та організація дослідження**” описано систему взаємодоповнюючих методів, адекватних об'єктові, предмету, меті а завданням дисертаційного дослідження.

Для розв'язання поставлених завдань були використані такі **методи ослідження**: *теоретичні*: аналіз, синтез, узагальнення наукових даних, що озволило дослідити сутність і структуру спілкування фахівців фізичного иховання і спорту, встановити специфіку професійної підготовки майбутніх ахівців з фізичного виховання і спорту, обґрунтувати можливості групової авчальної діяльності як одного з оптимальних чинників формування їхньої рофесійної компетентності; *емпіричні*: обсерваційні (спостереження за роцесом професійної підготовки студентів факультетів фізичного виховання спорту), праксиметричні (вивчення та узагальнення досвіду професійної ідготовки студентів, аналіз нормативно-правових документів), діагностичні (бесіди, опитування, анкетування), прогностичні (розробка програми культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту та технології її практичної реалізації); педагогічний експеримент, що ередбачав констатувальний і формувальний етапи; *математичні*: кількісний та якісний аналіз емпіричних даних.

Методологічною основою дослідження є: теорія про системний та ілісний підходи до формування і розвитку особистості; теорія наукового ізнання; концептуальні положення культурологічного підходу про вивчення сутності особистості та факторів її формування, про взаємозалежність між озвитком особистості й організацією її навчальної і професійної діяльності;

базові аспекти соціалізації особистості; положення психології та педагогіки про форми і методи організації педагогічного дослідження у навчальному процесі майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту.

Дослідження проводилося з вересня 2008 року до березня 2012 року у чотири етапи:

Перший етап (вересень 2008 року – серпень 2009 року). Здійснено аналіз стану теоретичної розробленості проблеми дослідження в науково-педагогічній літературі, сформульовано мету, завдання, гіпотезу дослідження, визначено зміст та теоретичні засади формування культури спілкування майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту.

Другий етап (вересень 2009 року – серпень 2010 року). Проведено констатувальний експеримент, визначено критерії та рівні сформованості досліджуваного утворення.

На *третьому етапі* (вересень 2010 року – червень 2011 року) на підставі висновків, зроблених за результатами теоретичного аналізу літератури з проблеми дослідження та констатувального експерименту, розроблено та теоретично обґрунтовано програму формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту її практичної реалізації, проведено апробацію запропонованої програми.

На *четвертому етапі* (липень 2011 року – січень 2012 року) здійснювали аналіз отриманих результатів, їх статистичну обробку, формулювання висновків, оформлення дисертаційної роботи, упровадження результатів дослідження в практику.

В цілому у дослідженні взяли участь 326 студентів 3-5 курсів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (182 респонденти) та Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка (144 респонденти) і 69 вчителів фізичного виховання загальноосвітніх шкіл Івано-Франківської області.

На етапі проведення формувального експерименту було створено 2 групи: контрольну та експериментальну (по 20 студентів у кожній). Формувальний експеримент проходив у межах діяльності наукового гуртка в режимі робочого дня роботи факультету фізичного виховання і спорту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

З огляду на специфіку підготовки фахівців фізичного виховання і спорту та особливості розвитку культури спілкування заняття проводились у підгрупах по 10 чоловік. Спецкурс “Культура спілкування фахівця галузі фізичного виховання і спорту”. розрахований на 108 годин спеціальних занять роботи зі студентами.

Для організації констатувального і формувального експериментів були використані такі методичні прийоми:

1. Вивчення результатів діяльності студентів факультету фізичного виховання і спорту, фіксація проміжних показників, що сприяють розв’язанню завдань.

2. Варіювання структури завдань (те саме явище вивчали багатократно, за допомогою варіювання умов його перебігу, з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента і рівня його підготовки).

3. Конструювання варіантів рішень.

У третьому розділі “**Стан сформованості культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту**” представлено результати констатувального експерименту.

Професія вчителя фізичної культури поєднує різні суспільні ролі. Усі існуючі інтегральні функції, що є виразом оптимізації існуючих зв'язків, накладаються на освіту вчителя, на його повну підготовку до виконання професійної роботи. Якість особистості вчителя фізичного виховання є виразом рівня усіх суспільно-педагогічних, педагогічно-психологічних і моторних передумов цієї професії, а вимірювана досконалістю виконання цієї професії чітка орієнтація на професійну спеціалізацію спрямована до дітей і молоді, що надають перевагу визначеній системі цінностей.

На основі узагальнення результатів дослідження було визначено індекси: культурної орієнтації, культурної активності, культурної майстерності, та на основі їхнього усереднення індекс культури спілкування.

Встановлено, що рівень культури професійного спілкування для більшості студентів (61,34%) є „низьким”. Рівні розвитку за окремими критеріями також принципово не відрізнялися і є низькими: 57,98% - культурна орієнтація; 58,58% - культурна активність; 66,87% - культурна майстерність.

64,11% опитаних студентів вважають, що для підвищення культури професійного спілкування необхідно самовдосконалюватись: читати спеціальну літературу; приймати участь в конкурсах та олімпіадах з фізичної культури; науково-практичних конференціях; активно займатися спортом. Фактично, студенти усвідомлюють усю важливість професійного вдосконалення у сфері фізичного виховання і спорту.

Результати констатувального експерименту виявили, що у вирішенні проблемних ситуацій спілкування студентами – майбутніми фахівцями фізичного виховання і спорту перевага надається консультативному (43,56%) та партнерському (40,79%) стилям спілкування. Це призводить до того, що близько 40 % ситуацій професійного спілкування вирішуються студентами нерационально, а це знижує його ефективність.

Пошук шляхів вирішення проблеми привів нас до висновку, що пристосування майбутнього фахівця фізичного виховання і спорту до вимог професійного спілкування можна здійснити, виробивши у нього індивідуальний стиль культури спілкування, який ми визначаємо як гнучку систему способів спілкування, що виявляється в умінні максимально ефективно спілкуватися у професійній сфері, пристосовуючи особливості своєї індивідуальності до нормативних та ситуативних чинників професійного спілкування, і дозволяє вчителю, тренеру досягати високих результатів у професійній діяльності.

Аналіз навчальних планів і програм підготовки фахівців фізичного

виховання, опитування 326 студентів та 69 вчителів фізичної культури виявили, що у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах формування культури професійного спілкування не виділяється в окремий об'єкт педагогічного впливу. Це приводить до стихійного формування культури спілкування, внаслідок чого знижується загальний рівень професійної підготовки майбутніх фахівців.

За результатами тестування у респондентів відсутня гнучкість у вирішенні проблемних ситуацій спілкування з учнями; слабо виражену здатність до прийняття власних рішень, яка є необхідною у роботі вчителя фізичної культури, тренера; небажання брати на себе відповідальність за свої рішення; а також невміння залишатись непомітним, не втручатись особисто у процес переговорів, дискусії, якщо цього не вимагають обставини. Це приводить до того, що близько 40% ситуацій вирішується студентами нерационально, що й обумовлює зниження ефективності спілкування.

Досліджувані вчителі фізичної культури закладів освіти Івано-Франківської області переважно найчастіше виставляли собі добру й дуже добру оцінку за культуру спілкування на уроках фізичної культури. Ніхто з досліджуваних не визнав, що є слабо мовно методично підготовленим під час виконання своїх професійних обов'язків. 38,46% чоловіків визнали слабкий рівень культурної орієнтованості. Жінки вище оцінювали власну культурну складову розвитку, ніж чоловіки (жінки: добре – 53,86%, погано – 5,12%).

За результатами спостереження нами встановлено, що вчителі фізичної культури не використовують у своїй діяльності засоби конструктивної взаємодії з учнями класу, вони не приймають участь у громадському житті школи, в більшості (68,11%) відсутній емпатійний компонент культурної майстерності.

Таким чином, у результаті констатувального експерименту була доведена практична потреба у формуванні культури професійного спілкування майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту у процесі їх підготовки у вищих навчальних закладах, що обумовлює пошук шляхів і способів вирішення цієї проблеми.

У четвертому розділі **“Програма формування культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту”** розкрито підходи до означеної програми, подано її зміст і результати експериментальної перевірки в аспекті ефективності вирішення завдань з розвитку культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту.

Мета і завдання спрямовані на розкриття змісту означеного напрямку, що визначається взаємодією етапів, компонентів, принципів, методів, форм, педагогічних умов програми формування культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту.

Реалізація програми здійснювалась на адаптивному, моделювальному та творчому етапах. Кожен з них передбачав проведення індивідуальних та групових бесід, тренінгів мотивування особистісного розвитку, лекцій, практичних та семінарських занять, що забезпечували належну теоретичну підготовку студентів з питань культури спілкування фахівців з фізичного

виховання і спорту. Окрім названих форм активно впроваджувалася самостійна і науково-дослідна робота студентів експериментальної групи. Було організовано ряд семінарів з проблемних питань культури спілкування, здоров'я, діяльності вчителя фізичної культури, тренера-викладача з виду спорту, інструктора.

На основі аналізу праць, присвячених проблемі культури спілкування, а також враховуючи педагогічну спрямованість нашого дослідження, ми пропонуємо структуру культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту у єдності психофізіологічного, пізнавального, мотиваційного та поведінкового компонентів. Відмінність нашої позиції від позицій інших розробників проблеми полягає в акценті на вузькоспеціалізовані педагогічні аспекти культури спілкування фахівця фізичного виховання і спорту: основна увага у вирішенні цієї проблеми приділяється не опису сутності та особливостей функціонування кожного із компонентів, а визначенню основних напрямків педагогічного впливу, які випливають із їх сутності та особливостей функціонування.

Психофізіологічний компонент відповідає психофізіологічній складовій діяльності фахівця з фізичного виховання і спорту (за Л.В. Богдановою, 1999), сукупність пізнавального та поведінкового компонентів становлять здібності, які разом з мотиваційним утворюють психічну складову (Н.В. Соболев, 2005).

Ми погоджуємось з Л.В. Богдановою (1999) у тому, що основу психофізіологічного компоненту складає система нейродинамічних властивостей практичної діяльності вчителя фізичної культури, рис його темпераменту, які важко піддаються зовнішнім впливам. У випадках, коли все ж таки вдається в незначній мірі змінити якусь із його властивостей, такі зміни можуть виявитись недоцільними або навіть шкідливими. Тому ми не ставимо собі за мету безпосередньо вплинути на цей компонент у процесі формування індивідуального стилю культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту. Формуючи індивідуальний стиль культури спілкування, ми спрямовуємо студентів до ретельного вивчення властивостей власного темпераменту та врахування їх впливу у різноманітних ситуаціях професійного спілкування вчителя фізичної культури.

Пізнавальний компонент представлений індивідуально-своєрідною системою особистісних конструктів, у яких відображається комунікативний досвід студентів спеціальності: "Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура", їх уявлення про свою компетентність, здібності до різних способів спілкування, значення останніх для реалізації провідних професійно-важливих цінностей.

Мотиваційний компонент формування культури спілкування висвітлюється у багатьох психолого-педагогічних розробках, проте здебільшого, відображаючи певну систему цінностей особистості, він пов'язується із орієнтацією на певні типологічні стилі. Аналіз робіт, присвячених індивідуальному стилю, а також проблемі мотиваційно-

ціннісних орієнтацій особистості привів нас до висновку, що для формування мотиваційно-ціннісного компоненту найбільш необхідними виявляються два основних напрямки – формування мотивації професійного спілкування та мотивації творчості.

Формування поведінкового компоненту культури спілкування спрямоване на вдосконалення уміння успішно діяти в окремих ситуаціях професійного спілкування і є результатом взаємодії усіх складових індивідуального стилю. На нашу думку, можна стверджувати, що сформованість поведінкового компоненту є проявом сформованості індивідуального стилю на рівні окремих ситуацій, тобто на конкретному рівні.

Проаналізувавши рівень культури професійного спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту, ми дійшли висновку, що він формується у процесі самовдосконалення, основними етапами якого є самопізнання, усвідомлення необхідності планування та розробки програми його розвитку, безпосередня практична діяльність, спрямована на виконання поставлених завдань, самоконтроль та самокорекція цієї діяльності. Викладач у цьому процесі виступає більше у ролі консультанта та експерта, ніж у ролі керівника.

Як свідчать результати попереднього анкетування вчителів фізичного виховання – учасників методичних семінарів інституту післядипломної освіти міста Івано-Франківська, найефективнішими видами діяльності, які впливають на формування культури у процесі комунікативної взаємодії, є: активна робота на семінарських заняттях, лекціях, колоквиумах; активна робота в „громадському клубі”, наукових гуртках; ділові ігри, спроба себе у ролі викладача або керівника групи; участь у наукових конференціях, Брейн-рингах.

Педагогічними умовами реалізації програми були: формування національної самосвідомості майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту, поглиблене вивчення психолого-педагогічних, культурологічних аспектів спілкування, реалізація міжпредметних зв'язків між комплексом гуманітарних та спортивних дисциплін, навчально-методичне забезпечення викладання спецкурсу: “Культура спілкування фахівця галузі фізичного виховання і спорту”.

Порівнявши результати формувального експерименту до та після впровадження авторської програми, можемо констатувати, що рівень сформованості культури спілкування у експериментальній групі зріс на 34,8% (при $p \leq 0,05$). У контрольній групі за той же період часу показник не змінився.

Рівні розвитку культури спілкування представників експериментальної групи за окремими критеріями принципово відрізнялися від першого етапу дослідження і є високими та вище середніми: 85% - культурна орієнтація; 90% - культурна активність; 75% - культурна майстерність. Результати отримані після впровадження програми достовірні (при $p \leq 0,05$).

Різниця у прирості мотивації культури спілкування контрольної та

експериментальної груп (37,63%) є у 3 рази більшою на користь представників другої (при $p \leq 0,05$).

Порівнявши результати, можемо констатувати, що рівень мотивації творчості у експериментальній групі після проведення формувального експерименту зріс з середнього до високого. Ріст становить 25% (при $p \leq 0,05$). Різниця у прирості рівня мотивації творчості між експериментальною та контрольною групою становить 20% на користь першої. Результати порівняння є достовірними ($p \leq 0,005$).

Отримано достовірні дані щодо трансформації типу уваги у експериментальній групі ($p \leq 0,05$). Так, більшість досліджуваних (75%) оволоділи вмінням переключати увагу з одного подразника на інший в мінімальний проміжок часу, максимально швидко концентруватися на факторах зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Після використання тренінгу у представників експериментальної групи суттєво підвищився показник самоконтролю. Вони стали більш впевнені у собі, рішучі та наполегливі в плані спрямування професійної активності ($p \leq 0,05$). Це забезпечило розвиток прагнення до осмислення ціннісних культурних орієнтацій, самоствердження себе в умовах навчання, визнання у референтному оточенні. Процес переосмислення культурного тезаурусу фахівця з фізичного виховання і спорту, мінімізує прояви внутрішньоособистісних конфліктів, "відкриває" їм поле професійного розвитку. Такий рівень сформованості культури спілкування врівноважує емоційно-екзальтовану потребу до самореалізації.

Центром психічного розвитку стало формування довільності психічних процесів (пам'яті, уваги, мислення). Їх інтелектуалізація, внутрішнє опосередкування відбуваються завдяки первинному засвоєнню системи понять культури спілкування фахівців з фізичного виховання і спорту. Довільність виявляється в умінні свідомо ставити мету, шукати і знаходити засоби її досягнення, долати труднощі та перешкоди. Протягом проведення програми у експериментальній групі, учасники вчилися управляти своєю поведінкою, адже вимоги до них передбачали досить високий рівень відповідальності.

В студентів експериментальної групи з'являється усвідомлення важливості ствердження себе не тільки перед іншими, але й перед собою. Саме таке самоствердження приносить впевненість у собі, позбавляє комплексів, активізує розвиток самосвідомості. Становлення механізмів ауторегуляції базується на розвитку самосприйняття, рефлексії, самовизначення, самовізнання.

Показники контрольної групи засвідчують наявність низького рівня культури спілкування. Окреслені студентами цілі не досягаються, завдання виконуються лише на основі постійного зовнішнього контролю. Спостерігається неадекватний рівень домагань, домінування мотиву уникнення невдач над мотивом досягнення успіху. Таким студентам слабо притаманна малоусвідомлена система культурних ціннісних орієнтацій, ситуативне самоствердження й прагнення до визнання серед однолітків.

В експериментальній групі середній бал із загальноосвітніх гуманітарних дисциплін збільшився на 4,4% ($p \leq 0,005$), зі спеціальних дисциплін – на 10,1% ($p \leq 0,005$).

На основі одержаних даних можемо зробити висновок про те, що зростання у показниках рівня сформованості компонентів культури спілкування експериментальної групи, а також математично доведена достовірність різниці між показниками експериментальної та контрольної груп, свідчить про ефективність запропонованих нами педагогічних умов формування культури спілкування майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту.

У п'ятому розділі “Аналіз та узагальнення результатів дослідження” здійснено аналіз отриманих даних і порівняння їх з існуючими поглядами науковців щодо культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту.

Структурно-функціональні можливості спілкування можна розглядати як взаємозв'язок різних рядів і рівнів (оцінюючи спілкування як важливий чинник розвитку психіки, на соціальному рівні функціонування суб'єкта спілкування, на рівні життєдіяльності конкретної людини, на рівні розв'язання конкретної ситуації взаємодії та ін.), враховуючи особливості соціально-психологічного середовища, соціальну ситуацію спілкування, змістовий і цільовий характер взаємодії. В єдності структурно-функціональних компонентів спілкування не втрачається відносна самостійність кожного з них. Залежно від реальної ситуації взаємодії, змістового контексту спільної діяльності кожен з елементів може набувати характеру автономності чи домінування.

З метою виділення тенденції до оптимізації інтерактивної складової спілкування, окрім оцінки справжнього образу, тобто образу актуального, реального “Я”, в завданнях дослідження був включений аналіз образу, до якого прагнуть вчителі і який вони вважають найефективнішим при взаємодії у процесі інструментального спілкування - образ ідеального “Я”.

Підтверджено дані Л.В. Богданової (1999), Н.В. Соболя (2005), І.М. Ткачівської (2007), що засоби спілкування сприяють вирішенню завдань в процесі фізичного виховання та формують базу для засвоєння змісту інших розділів навчальної програми підготовки майбутніх фахівців сфери фізичного виховання і спорту. Підкреслюється, що традиційна організація, зміст, форми та методи підготовки не відповідають умовам сьогодення і не забезпечують формування компетентного фахівця, здатного творчо забезпечувати функціонування системи фізичного виховання і спорту (М.В. Дутчак, 2006; Т.Т. Ротерс, 2007; Б.М. Шиян, 2007; Л.П. Сергієнко, 2008; Б.М. Мицкан, 2009).

У результаті педагогічного експерименту було *додовнено* результати досліджень Л.П. Сушенко (2003), Ю.А. Бородіна (2005), Б.М. Шияна (2007), О.В. Тимошенка (2009), стосовно окремих аспектів конструктивної діяльності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту. Встановлений досить широкий діапазон індивідуальних коливань показників спілкування

учасників педагогічного експерименту.

Новим у нашому дослідженні є обґрунтування системного підходу та розробка програми формування культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту. У результаті впровадження отримано позитивні зміни у рівні професійно важливих компонентів підготовки працівників сфери фізичного виховання і спорту.

Проаналізувавши особливості формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту, ми дійшли висновку, що він формується у процесі самовдосконалення, основними етапами якого є самопізнання та усвідомлення необхідності стилю культури спілкування, планування та розробка програми його формування, безпосередня практична діяльність, спрямована на виконання поставлених завдань, самоконтроль та самокорекція цієї діяльності.

ВИСНОВКИ

1. В умовах нової освітнянської парадигми, підготовка фахівців фізичного виховання і спорту нового типу стає найважливішою умовою відродження не тільки освіти, але і всієї вітчизняної культури, її інтеграції в загальнолюдське та європейське співтовариство. Спілкування вивчається декількома науками одразу, кожна з яких висвітлює його лише частково, однобічно. Із цього випливає необхідність синтезу, узгодження та узагальнення відомостей про сутність та структуру спілкування.

2. Термін “культура професійного спілкування” поки ще не одержав загальноприйнятого наукового визначення, отже, досліджуючи зазначений феномен стосовно до професійної діяльності вчителя фізичного виховання, йдемо від загального до часткового, логічно йти від виявлення культурних параметрів особистості педагога до професійної своєрідності їхнього прояву в педагогічній діяльності. Культура фахівця фізичного виховання і спорту постає феноменом вияву власного “Я” у професійно-педагогічній площині через поєднання власних цілей, мотивів, способів, операцій, згрупованих навколо керування процесом особистісного зростання учнів та певної системи педагогічних цінностей. Існуючи об'єктивно, культура, як автономна система сутність та певна система цінностей, реалізується через призму суб'єктивного духовного досвіду фахівця фізичного виховання і спорту.

3. Встановлено, що рівень культури професійного спілкування для більшості студентів (61,34%) є „низьким”. Рівні розвитку за окремими критеріями також принципово не відрізнялися і є низькими: 57,98% - культурна орієнтація; 58,58% - культурна активність; 66,87% - культурна майстерність. 64,11% опитаних студентів вважають, що для підвищення культури професійного спілкування необхідно самовдосконалюватись: читати спеціальну літературу; приймати участь в конкурсах та олімпіадах з фізичної культури; науково-практичних конференціях; активно займатися спортом. Фактично, студенти усвідомлюють усю важливість професійного вдосконалення у сфері фізичного виховання і спорту. Результати

констатувального експерименту виявили, що у вирішенні проблемних ситуацій спілкування студентами – майбутніми фахівцями з фізичного виховання і спорту перевага надається консультативному (43,56%) та партнерському (40,79%) стилям спілкування. Це призводить до того, що близько 40 % ситуацій професійного спілкування вирішуються студентами нерационально, а це знижує його ефективність.

4. У процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до ефективного спілкування особливу увагу слід приділити: вихованню таких рис особистості, як високий інтелект, емоційна врівноваженість, сумлінність, гнучкість, впевненість у собі, високий самоконтроль поведінки, доброта, сміливість у спілкуванні; оволодінню знаннями з основ спілкування, теорії мотивації, теорії особистості, а також знанням вимог до професійної діяльності вчителя фізичної культури, тренера, здобуттю умінь визначати тип взаємодії, спрямованість та рівень, на якому відбувається спілкування, налагоджувати доповнюючий зв'язок і добиватися взаємовигідного результату, збирати та ефективно використовувати перцептивну інформацію, відслідковувати зворотній зв'язок, уникати негативної дії відхилень у сприйнятті реальності, роботи з окремими особами, малими та великими групами, роботи в несприятливих умовах, безпосереднього та опосередкованого спілкування, подоланню стресу.

У вирішенні проблемних ситуацій професійного спілкування студентами, майбутніми фахівцями з фізичного виховання і спорту, перевага надається окремим стилям професійного спілкування, а саме консультативному та партнерському, що призводить до того, що більше половини ситуацій професійного спілкування вирішуються ними нерационально. Для успішного здійснення професійного спілкування майбутньому фахівцю з фізичного виховання і спорту потрібно володіти різними типологічними стилями спілкування і застосовувати їх у відповідності до нормативних, ситуаційних та особистісних чинників, які й обумовлюють вибір найбільш ефективного у кожній окремій ситуації спілкування стилю.

5. На основі аналізу складових професійної діяльності та спілкування а також особливостей культури спілкування фахівця фізичного виховання і спорту створено програму формування культури спілкування, яка має практичну педагогічну спрямованість і є цільовою частиною концептуальної програми формування культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту. Згідно з цією програмою основними компонентами стилю є психофізіологічний, пізнавальний, мотиваційний та поведінковий. Формування індивідуального стилю професійного спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту відбувається за наявності у майбутнього спеціаліста високого рівня знань з основ спілкування, теорії особистості, теорії мотивації, вимог до професійної діяльності, особливостей власної індивідуальності, які складають когнітивний компонент; активних позитивних мотивів професійного спілкування та творчості у професійному спілкуванні, що є основою мотиваційно-ціннісного компоненту; уміння

успішно діяти в окремих ситуаціях професійного спілкування, яке є основною характеристикою поведінкового компоненту. Основою для формування культури спілкування обрано системний підхід, застосування якого привело до розробки спецкурсу "Культура спілкування фахівця галузі фізичного виховання і спорту", який відображає мету, завдання, зміст, стратегію педагогічного впливу, основні психологічні та методичні особливості.

Домінуючою у процесі формування культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту повинна стати розвивальна стратегія педагогічного впливу, яка у сучасних умовах втілилась в ідеях особистісно-зорієнтованої освіти, основні висхідні положення та керівні ідеї якої узагальнені у принципах гуманізму, реалізму, діяльності, самоорганізації складних систем, ціннісно-цільової сутності пізнання, інтегративності, діалогової взаємодії, суб'єкт-суб'єктної сутності освітньої діяльності.

6. Порівнявши результати формувального експерименту до та після впровадження авторської програми, можемо констатувати, що рівень сформованості культури спілкування у експериментальній групі зріс на 34,8% (при $p \leq 0,05$). У контрольній групі за той же період часу показник не змінився. Рівні розвитку культури спілкування представників експериментальної групи за окремими критеріями принципово відрізнялися від першого етапу дослідження і є високими та вище середніми: 85% - культурна орієнтація; 90% - культурна активність; 75% - культурна майстерність. Результати отримані після впровадження програми достовірні (при $p \leq 0,05$).

Порівнявши результати, можемо констатувати, що рівень мотивації творчості у експериментальній групі після проведення формувального експерименту зріс з середнього до високого. Ріст становить 25% (при $p \leq 0,05$). Різниця у прирості рівня мотивації творчості між експериментальною та контрольною групою становить 20% на користь першої. Результати порівняння є достовірними ($p \leq 0,005$).

Отримано достовірні дані щодо трансформації типу уваги у експериментальній групі ($p \leq 0,05$). Так, більшість досліджуваних (75%) оволоділи вмінням переключати увагу з одного подразника на інший в мінімальний проміжок часу, максимально швидко концентруватися на факторах зовнішнього та внутрішнього середовищ.

7. Індивідуальний стиль формується у процесі самовдосконалення, основними етапами якого є самопізнання та усвідомлення необхідності формування індивідуального стилю професійного спілкування, планування та розробка програми формування індивідуального стилю професійного спілкування, безпосередня практична діяльність, спрямована на виконання поставлених завдань, самоконтроль та самокорекція цієї діяльності. Викладач у даному процесі виступає більше у ролі консультанта, ніж у ролі керівника.

Висновки та матеріали дослідження не вичерпують усіх питань, пов'язаних із проблемою культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту. Подальшого вивчення потребують

дослідження особливостей формування індивідуального стилю професійного спілкування у представників окремих типологічних стилів, підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до професійного спілкування в несприятливих умовах чи стресових ситуаціях.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

а) наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Синиця А. В. Особливості формування культури спілкування у фахівців з фізичного виховання і спорту / А.В. Синиця // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – Івано-Франківськ, 2008. – Вип. 8. – С. 52–55.

2. Синиця А.В. Культура професійного спілкування вчителя фізичної культури / А.В. Синиця // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія №15. “Науково-педагогічні проблеми фізичної культури” Зб. наукових праць – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2010. – Випуск 8. – С. 41–43 .

3. Синиця А. В. Професійна культура майбутніх вчителів фізичного виховання: науково-емпіричний ракурс / А.В. Синиця // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Чернігів, 2012. – С. 133–135.

б) опубліковані праці апробаційного характеру:

1. Синиця А. В. Впровадження спецкурсу «Культура спілкування фахівця галузі фізичного виховання і спорту» у процес підготовки студентів базових інституцій / А.В. Синиця // Роль фізичної культури і спорту у гармонійному розвитку учнівської та студентської молоді: збірник наукових праць у галузі фізичної культури та спорту за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції. – Івано-Франківськ: вид-во ІФНТУНГ, 2012. – С. 163–170.

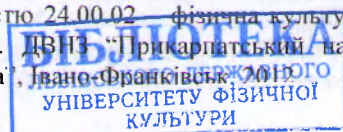
2. Синиця А. В. До проблеми спілкування майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту / А.В. Синиця // Психологічні, педагогічні та медико-біологічні аспекти фізичного виховання. Матеріали III Міжнародної електронної науково-практичної конференції. – Одеса, 2012. – С. 103–105.

3. Синиця А.В. Культура спілкування вчителя фізичної культури: Навчально-методичний посібник / А.В. Синиця. – Івано-Франківськ, 2012. – 101 с.

АНОТАЦІЇ

Синиця А.В. Культура спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту. – Рукопис

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, Івано-Франківськ, 2010

Суб'єктом професійної діяльності фахівців з фізичного виховання і спорту – є окрема людина чи група людей. Цим детермінуються вимоги до професійних якостей майбутніх фахівців: високий рівень професійних знань, умінь і навичок, відповідальність за здоров'я людей, уміння налагоджувати продуктивні міжособистісні стосунки, ефективно співпрацювати з учнями та колегами тощо. Не виявлено робіт, присвячених проблемі культури спілкування майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту.

Мета дослідження полягає в розробці програми культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту та технології її практичної реалізації.

Об'єкт дослідження – культура спілкування фахівців з фізичного виховання та спорту.

Предмет дослідження – програма формування культури спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту та технології її практичної реалізації.

На основі аналізу складових професійної діяльності та спілкування, а також особливостей культури спілкування фахівця з фізичного виховання і спорту створено програму, підтверджено її ефективність у площині формування культури спілкування. Вона має практичну педагогічну спрямованість і є цільовою частиною концептуальної моделі підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту.

Ключові слова: вчитель, фізичне виховання і спорт, спілкування, культура, культура спілкування.

Синица А.В. Культура общения будущих специалистов физического воспитания и спорта. - Рукопись

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 - физическая культура, физическое воспитание различных групп населения. ГВУЗ "Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефанька", Ивано-Франковск, 2012.

Субъектом профессиональной деятельности специалистов по физическому воспитанию и спорту - является отдельный человек или группа людей. Этим детерминируются требования к профессиональным качествам будущих специалистов: высокий уровень профессиональных знаний, умений и навыков, ответственность за здоровье людей, умение налаживать продуктивные межличностные отношения, эффективно сотрудничать с учениками и коллегами подобное. Не обнаружено работ, посвященных проблеме культуры общения будущих специалистов физического воспитания и спорта.

Цель исследования состоит в разработке программы культуры общения будущих специалистов физического воспитания и спорта и технологии ее практической реализации.

Объект исследования - культура общения специалистов физического воспитания и спорта.

Предмет исследования – программа формирования культуры общения будущих специалистов физического воспитания и спорта, внедрение ее в практическую деятельность.

Культура специалиста физического воспитания и спорта выступает феноменом проявления собственного "Я" в профессионально-педагогической плоскости через сочетание собственных целей, мотивов, способов, операций, сгруппированных вокруг управления процессом личностного роста учащихся и определенной системы педагогических ценностей. Существовая объективно, культура, как автономная системная сущность и определенная система ценностей, реализуется через призму субъективного духовного опыта специалиста физического воспитания и спорта.

На основе анализа составляющих профессиональной деятельности и общения, а также особенностей культуры общения специалиста по физическому воспитанию и спорту создана программа, подтверждена ее эффективность и плоскости формирования культуры общения. Она имеет практическую педагогическую направленность и являются целевой частью концептуальной модели подготовки специалистов по физическому воспитанию и спорту.

Уровень культуры общения будущих специалистов физического воспитания и спорта формируется в процессе самоусовершенствования, основными этапами которого является самопознание и осознание необходимости стиля культуры общения, планирования, и разработка программы его формирования, непосредственная практическая деятельность, направленная на выполнение поставленных заданий, самоконтроль и самокоррекция этой деятельности.

Ключевые слова: учитель, физическое воспитание и спорт, общение, культура, культура общения.

Sinitsa A. Culture communication of future specialists in physical education and sport. - Manuscript

The dissertation for the scientific degree of the Candidate of Science in Physical Education and Sports in speciality 24.00.02 – Physical Culture, Physical Education of Different Groups of Population. – State Higher Educational Establishment “ Vasil Stefanyk Precarpathian National University”, Ivano-Frankivsk, 2012.

The subject of professional specialists in physical education and sport - is a single person or group of people. This determinuyutsya requirements for professional skills of future professionals: a high level of professional knowledge, skills, responsibility for health, ability to build productive interpersonal relationships, work effectively with students and colleagues and so on. There were no studies on the problem of cultural dialogue of the future professionals of physical education and sport.

Aim is to develop a culture of communication programs for future specialists in physical education and sports and technology to implement it.

Object of research - future specialists in physical education and sport.

The subject of research - the culture of communication of the future specialists in physical education and sport.

Based on the analysis of components of professional activity and communication, and the culture of communication specialist in Physical Education and Sport created a program confirmed its efektyvnistu plane a culture of communication. It has a practical educational focus and a target part of the conceptual model of training in physical education and sport.

Key words: teacher, physical education and sports, communication, culture, culture of communication.